

FAYNBERG IJODI VA INTERKULTURAL KOMPETENSIYA

Turg'unboyeva Arofatxon Otabek qizi

O'zbekiston Davlat Jahon tillari Universitetining xorijiy til va adabiyot ingliz tili

1-fakultetining 2-kurs talabasi

E-mail: arofatxon2006@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Aleksandr Faynberg ijodidan foydalanib, o'quvchilarda millatlararo tushunish va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini shakllantirish masalasi tahlil qilinadi. Shoir she'rlari madaniy kontekst, obrazli til va badiiy ifoda vositalari orqali interkultural kompetensiyani rivojlantirishda samarali pedagogik resurs sifatida namoyon bo'ladi. Maqolada madaniyatlararo loyihalar, tarjima mashqlari va she'riy dialog metodikasi asosida interkultural yondashuvni amalga oshirish usullari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *Aleksandr Faynberg, interkultural kompetensiya, millatlararo tushunish, madaniyatlararo muloqot, she'riyat, tarjima mashqlari, madaniy loyihalar.*

Globalizatsiya davrida til o'rgatishda interkultural yondashuvning ahamiyati ortib bormoqda. Til va madaniyat bir-birini to'ldiruvchi element sifatida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiradi. Shu jihatdan Aleksandr Faynberg ijodi, o'zbek va rus madaniyati elementlarini uyg'unlashtirib, o'quvchilarda millatlararo tushunish va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda noyob resurs hisoblanadi (Karimov, 2005).

Shoirning she'riyati nafaqat lingvistik o'rganishga, balki madaniy kodlarni tushunish va qadriyatlarni qadrlashga yordam beradi. Shu bilan birga, Faynberg ijodi pedagogik jihatdan interkultural loyihalar, tarjima mashqlari va she'riy dialoglar orqali o'quvchilarda interkultural kompetensiyani rivojlantirish imkonini yaratadi (Nabiyev, 2010).

Interkultural kompetensiya va uning pedagogik ahamiyati

Interkultural kompetensiya – bu o'quvchining boshqa madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish, ularning madaniy kodlarini tushunish va hurmat qilish qobiliyatidir (Byram, 1997). Ushbu kompetensiya quyidagi asosiy komponentlardan iborat:

1. **Madaniyatlararo tushunish** – boshqa madaniyatdagi qadriyatlar, odatlar va urf-odatlarini anglash.
2. **Lingvistik kompetensiya** – tilning kontekstual va badiiy xususiyatlarini tushunish.
3. **Kommunikativ qobiliyat** – fikr almashish, tinglash va bahslashish ko'nikmalarini rivojlantirish.
4. **Baholash va refleksiya** – o'quvchi o'z muloqotini va boshqa madaniyat vakillarining javobini tahlil qiladi.

Faynberg ijodi ushbu komponentlarning barchasini pedagogik jihatdan qo'llash imkonini beradi. Shoirning she'rlari o'zbek va rus madaniyatining estetika va badiiy an'analari bilan

uyg'unlashgan holda interkultural kompetensiyani shakllantirish uchun boy material sifatida xizmat qiladi.

Faynberg ijodida madaniy uyg'unlik

Faynberg she'rlari millatlararo muloqot va madaniy uyg'unlikni bir nechta jihatdan namoyon qiladi:

1. **Tematik uyg'unlik** – she'rlarda insoniy qadriyatlar, do'stlik, tinchlik va millatlararo hurmat mavzulari uchraydi. Bu o'quvchilarga umumiy madaniy qadriyatlarni tushunish imkonini beradi.

2. **Lingvistik uyg'unlik** – o'zbek va rus tillarining leksik va stilistik elementlari uyg'unlashadi. She'riyat matnini tahlil qilish orqali o'quvchi ikki tilning ifodaviy imkoniyatlarini o'rganadi (Yo'ldoshev, 2000).

3. **Badiiy uyg'unlik** – she'riy obrazlar va metaforalar ikki madaniyatni bog'lab, interkultural dialog imkoniyatini yaratadi.

Faynberg ijodi o'quvchilarga boshqa madaniyatlarni tushunish va qadrlash imkonini beradi, bu esa interkultural kompetensiyani markaziy elementi hisoblanadi.

Madaniyatlararo loyihalar

Madaniyatlararo loyihalar she'riyat darslarida interkultural kompetensiyani shakllantirishning samarali vositasidir. Ushbu loyihalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **Madaniyatlararo taqqoslash** – o'quvchilar Faynberg she'rlari asosida o'zbek va rus madaniyati elementlarini solishtiradi. Masalan, Faynbergning "Do'stlik haqida" she'ridagi qadriyatlar va o'zbek xalq she'riyatidagi do'stlik motivi o'rganiladi.

- **Madaniy prezentatsiyalar** – she'r mavzusi asosida guruh ishida o'z madaniyatini taqdim etadi va boshqa guruhlarining madaniyatini tahlil qiladi.

- **Multimedia loyihalar** – she'riyat asosida videoprezentatsiya yoki audio material tayyorlash orqali interkultural kommunikatsiya jarayoni boyitiladi.

Bunday loyihalar o'quvchilarni faollashtiradi va muloqot, tinglash, bahslashish va taqqoslash ko'nikmalarini rivojlantiradi (Tara, 2015).

Tarjima mashqlari

Tarjima mashqlari interkultural kompetensiyani shakllantirishning boshqa samarali yo'li hisoblanadi. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **She'riyatni tarjima qilish** – o'quvchilar Faynberg she'rlarini bir tildan ikkinchi tilga tarjima qiladi. Bu til va madaniyatni chuqur tushunishga yordam beradi.

- **So'z tanlash va badiiy uslubni saqlash** – tarjima jarayonida o'quvchi lingvistik va badiiy kontekstni hisobga oladi.

- **Madaniy tafovutlarni tahlil qilish** – she'rning ma'nosi, idiomatik ifodalar va obrazlarni boshqa madaniyat kontekstida tushunish.

Tarjima mashqlari o'quvchilarga lingvistik va madaniy tafovutlarni anglash imkonini beradi, bu esa interkultural kompetensiyani mustahkamlaydi (Krashen, 1982; Hinkel, 2004).

She'riy dialoglar

She'riy dialoglar orqali o'quvchilar interkultural muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu jarayon quyidagicha amalga oshiriladi:

1. **Rol o'yinlari** – o'quvchi she'r qahramoni rolini ijro etadi va boshqa qahramonlar bilan muloqot qiladi.

2. **Discussion va debate** – she'r mavzusi bo'yicha turli nuqtai nazarlarni muhokama qiladi.

3. **Interkultural savol-javob** – o'quvchilar boshqa madaniyat nuqtai nazarini tushunishga harakat qiladi va bahslashish orqali muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

She'riy dialoglar o'quvchilarning fikr bildirish, tinglash va bahslashish ko'nikmalarini bir vaqtda rivojlantirishga yordam beradi (Savignon, 2002).

Pedagogik tavsiyalar

1. **She'r tanlash mezonlari** – she'r mavzusi va mazmuni o'quvchilarning yosh va til darajasiga mos bo'lishi kerak.

2. **Interaktiv metodlar** – discussion, debate va task-based mashqlar orqali o'quvchilar faol ishtirok etadi.

3. **Madaniy kontekstni tushuntirish** – she'r mavzusida madaniy fon va urf-odatlarini tushuntirish.

4. **Refleksiya va baholash** – mashqlar yakunida o'quvchilar o'z interkultural kompetensiyasini tahlil qiladi va baholaydi.

5. **Jamoaviy ish** – guruhlar bilan ishlash orqali o'quvchilar bir-birining madaniyatini o'rganadi va baham ko'radi.

6. **Integratsiya** – she'riyatni boshqa fanlar yoki madaniy kontekst bilan bog'lash orqali tilni ko'p qirrali o'rganish imkoniyatini yaratadi.

Aleksandr Faynberg ijodi o'quvchilarda interkultural kompetensiyani shakllantirishda samarali pedagogik resursdir. Shoir she'rlari millatlararo tushunish, madaniyatlararo muloqot va lingvistik kompetensiyani rivojlantirish imkonini beradi. Madaniyatlararo loyihalar, tarjima mashqlari va she'riy dialog metodlari Faynberg ijodini ta'lim jarayonida samarali qo'llashga yordam beradi. Shu orqali o'quvchilar nafaqat tilni o'rganadi, balki boshqa madaniyatlarni tushunish va qadrlash ko'nikmalarini ham shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Byram, M. (1997). Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence.
2. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing.
3. Hinkel, E. (2004). Teaching Academic ESL Writing.
4. Krashen, S.D. (1982). Principles and Practice in Second Language Acquisition.
5. Larsen-Freeman, D. (2000). Techniques and Principles in Language Teaching.
6. Nabiyeu, A. (2010). O'zbek va rus adabiyoti o'rtasidagi madaniy uyg'unlik. Toshkent.

7. Savignon, S.J. (2002). Interpreting Communicative Language Teaching.
8. Tara, S. (2015). Poetry in the Language Classroom: Inspiring Young Learners.
9. Yo'ldoshev, Q. (2000). Badiiy asarni tahlil qilish metodikasi.
10. Zohidov, V. (1976). Adabiyotshunoslik asoslari.